

MODERNLEŞME ve MEHMET AKİF ERSOY

İsmet EMRE*

ÖZET

Avrupa dünyası, iç ve dış gelişmelerin etkisiyle dünya medeniyet ve kültürünün taşıyıcı motoru olmaya başladığı andan itibaren kendi dışındaki toplum ve medeniyetleri belli düzeyde bir aşağılama eğilimine girmiştir. Kendini ben olarak merkeze alıp başka medeniyetleri ötekileştirme yönündeki bu eğilim, 19. Yüzyıl boyunca politik bir biçim kazanmış; Batı tarafından bunun entelektüel alt yapısı da hazırlanmıştır. Mehmet Akif'in bir Doğu/İslam aydını olarak ortaya çıktığı süreç tam da bu dönemdir. Batı dünyası bir taraftan Doğu'ya bilim ve teknolojisini aktarırken, öteki taraftan da teknolojinin gerisindeki zihniyeti aktararak ciddi bir kültürel dönüşüm ve hegemonya yaratmaktadır. İslamcı bir aydın olarak Akif'in varlığı ve söylemi alinasyon, ötekileştirme ve aşağılık kompleksi yaratmaya yönelik her türden saldırıya karşı bir meydan okumadır. Söz konusu meydan okuma, 20. yüzyılın ortalarından itibaren Türkiye'den başlayıp başta öteki İslam coğrafyaları olmak üzere Batı-dışı pek çok kültür ve medeniyeti etkileyerek yeni sentezlerin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Muhafazakârlık, Mehmet Akif

---

* Prof. Dr.; Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi dekanlığı

İnsan hayatı, bir bakımdan hüznü ve keder duygularının gölgesinde geçen bir ömür olarak da telakki edilebilir. Belki ontolojik yanıyla değil ama, belli karşılaşmalar ve muhatabiyetlerin insanda bıraktığı tortulaşma karşılığı olarak hüznün insanı zayıflatıcı, törpüleyici, aciz düşürücü bir işlevi varken, sevincin de onu güçlendirici, akışkan hale getirip enerji yükleyici bir tarafı bulunmaktadır. Bu, doğrudan doğruya hüznün yeisle, sevincin ise umutla olan ilişkisinden kaynaklıdır. Meseleye böylesi bir pencereden baktığımızda sevinci, insan ruhunun sıhhati ve afiyeti, hüznü ise onun yenik düşmesi, hastalanması biçiminde tahayyül etmek mümkündür.

Bireyler için geçerli olan bu durum elbette toplumsal alana taşındığında da benzeri bir görünüm sergiler. Sevinçli, şen toplumlar, kendine yeten, ihtiyaç hissetmeyen, tek başına ayakta durmaya gücü yetenler iken, hüznü toplumlar ise başkalarına muhtaç, ayakta durmak için kendi dışında desteklere ihtiyaç duyanlardır. Şaşırtıcı olan ise, hem birey hem de toplum olarak bazı dönemlerde hüznü ve sevincin içeriden kaynaklı değil, dışarıdan ithal duygular olarak bünyeye yerleşmesidir. Bunun bir adım ötesi, söz konusu duyguların dünyayı domine etmeyi amaç haline getirmiş toplumların, etki alanlarını genişletmek, tasallut sahalarını pekiştirmek için etki alanları önünde engel duran toplum yahut toplumsal katmanları hastalıklıymış gibi göstererek ithal bir hüznü dalgası yaratmalarıdır. "Politik keder" olarak da adlandırabileceğimiz bu hüznü dalgası toplumun bir başından ötekine dolaşarak temelde iki sonuç doğurur: Birincisi, hareketsiz, durağan bilincin yarattığı bir mecalsizlik ve buna bağlı olarak enerjinin topraklanması; ikincisi ise özgüvenin yitirilmesine paralel olarak insanda güçlü olana/olduğu varsayılanaya karşı önü alınmaz, dizginlenemez bir aşağılık kompleksi... Genel itibarıyla, 19. Yüzyılın ikinci yarısından başlayarak Batı dünyasında sosyal bilimlerin adına üretilen hemen her fikir/ideoloji öteki kültür ve medeniyetler için politik keder ve onun yedeğine aldığı sınır tanımaz bir aşağılık kompleksi özü taşımaktadır. Hal böyle olunca, Osmanlı devletinin yıkılış hikayesini bu iki psikolojiden ve her iki psikolojiyi yaratmak için ortaya çıkarılmış sosyal bilim algılarıyla dolu reçetelerden ari tutmak mümkün değildir. Üstelik politik kederin yarattığı travmanın yine Batı'ya yontulacak çok daha önemli bir argüman taşıdığı, bu argümanın her türden sorunun çözümünün dışarıdan kaynaklı ve çözümünün Batı menşeli olduğu hakikatini de dikkatlerden uzak tutmamak gerekir. Böylece, Batı, do-

ğu toplumlarına hasta oldukları simülasyonunu enjekte ederken eş zamanlı bir paradigmayla, bu hastalığın reçetesinin de, o reçetenin işaret ettiği ilaçlar ile her türden tedavinin de merkezinin kendi oldukları vehmini meşrulaştıracak bütün araçları ve yöntemleri kullanmaktan da geri kalmamıştır. Buna, yerli üretim herbalist aydınların Batılı pozitivist akla karşı kendilerini yenik hissetme psikolojisini eklemeyi de ihmal etmemeli. Bu, öylesine salgın hale gelmiş bir kolektif algıdır ki en Batıcı-sından en İslamcısına kadar uzanan geniş bir yelpazede fikir üreten hemen bütün Doğulu aydınları anaforuna alan kötücül bir atmosferin varlığı neredeyse yüz elli yıllık bir zaman diliminde hiçbir istisnayı kabul etmeyecektir ve buna Mehmet Akif de dahildir.¹

19. asrın başından itibaren Batı dünyası işgale hazırlandığı ve gücünü hissettirmeyi düşündüğü hemen bütün toplumlar, devletler ve medeniyetler için tam da bunu yapma gayreti içinde bulunmuştur. Osmanlı Devleti'nin çok uzun süre "hasta devlet" olarak lanse edilmesinin altında yatan en önemli ve dikkat çekici gerçek budur. Bırakın bir devleti, bir kişiye bile sabah akşam hasta olduğunu söylediğinizde, değilse bile kendini hasta görecektir, bir müddet sonra da zaten hastalık bir yaşam tarzına dönecektir. Bütün bir 19. Yüzyıl ve hatta yakın zamanda iktidara gelen Ak Parti iktidarına kadar genel olarak Doğu toplumları, özelde ise Türkiye'nin yaşadığı psikoloji işte bu hasta olma, kendini iyi hissedememe, adım atmak için koltuk değneklerine ihtiyaç duyma, hastalığı izin vermediğinden dolayı da gözünü sadece kendi ruh ve bedenine çevirme halidir. Kendiyle uğraşan, kendi bedeninin sesini duyan hiçbir bünyenin gözleri uzağı göremez, miyoplaşır. Bu, ileri düzeydeki kompleks insana

---

¹ Aslında, böylesi kronik bir aşağılık kompleksinin mağlubiyete uğratılması sürecinin yine muhafazaraklardan, İslamcı aydınlardan gelmiş olması da ayrıca manidardır. Necip Fazıl'ın *İdeolocya Örgüsü* başta olmak üzere, neredeyse bütün metinlerindeki Batı'ya meydan okuyan üst perdeli söylem ve dilin müdavimi olarak Sezai Karakoç'un *Çağ ve İlham*'da dile getirdiği tam da bu ithal ama yerlileştirilmiş aşağılık kompleksinin hem teşhis hem de tedavisine yönelik oldukça çarpıcı ifadeler bulunmaktadır: "İslam toplumu diriliş ilhamını bir daha bulmasın diye Avrupalılar her çareye başvurdular. Akla gelen ve gelmeyen her yolu denediler. Her şeyden önce aydın kişilerin ruhuna şüphe tohumları ektiler. Bu şüphe, otokritik için gerekli sınırlı şüphe değildi. Bu şüphe, insanın yaptıklarına çevrilmiş dikkatin verimi değil, asıl yapıcı kudret olan imanını çürütmek için özel olarak Batı laboratuvarlarında imal edilmiş öldürücü bir zehirdi. Bu şüphe, şifasız bir aşağılık duygusu ile sınırsız bir narsisizm arasında insanı bir sarkaç gibi sallayan ve eser verme aşk ve ateşinden mahrum eden bir tür ruh mikrobu oldu Müslümanlar için." KARAKOÇ, Sezai, *Çağ ve İlham 1*, Diriliş Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 1978, s. 38-39.

ve topluma şunu söyler: Benden adam olmaz, bizden adam olmaz. Daha yola çıkarken bile kendini yorgun, mecalsiz hisseden bir bünye için bir yere varmak neyi ifade edebilir ki?

Belki de Türkiye ölçeğinde Ak Parti iktidarının kolektif şuura dönüştürdüğü devrim düzeyindeki en önemli icraat, iki yüzyıldır güncel hayatın bir parçası olan hastalık psikolojisini yenmek olmuştur. Bu öyle bir özgüvendir ki Türkiye yaklaşık üç yüz yıldır içinde bulunduğu o kırılmalı, müteverrim ve hastalığa mahkum bünyesel görüntüsüyle söylem düzeyinde de cızırtılı seslerle konuşurken; bir anda Recep Tayyip Erdoğan'ın Davos çıkışıyla Batı dünyasına karşı sesini yükseltmekle kalmamış, tok, kendinden emin bir sadayla hastalık bitti, elveda hüznü, merhaba sevinç ve yaşasın özgüven tınılarıyla en üst perdeden bir meydan okuma içine girmiştir.

Modernleşmenin Batı dünyası için ifade ettiği anlam ile Asya, Afrika ve Güney Amerika medeniyetleri için ifade ettiği anlam aynı değildir. Kendisinden önce kurgulanmış bütün medeniyetlerden farklı olarak Batı medeniyeti, modernleşme üzerinden ürettiği değerlerin neredeyse hepsinde önceliği kendini koruma ve güçlendirmeye vermiş; böylece modernleşmenin, ortaya çıktığı Batı toplumu için ifade ettikleriyle yaygınlık alanı kazandığı yerler için ifade ettiği anlam birbirinin uzağına düşmüş, dahası, tamamen zıt bir manaya bürünmüştür. Bu, modernleşmeyle ilgili her türden üretimin Batının çıkarını gözetken, en basit düzeydeki bir nesnenin Batı'dan ithalinin bile onun zihniyetini de kabullenmek anlamına geldiğinin açık bir göstergesidir. Bu yönüyle, Batı insanı Amerika kıtasına ayak bastığı andan itibaren nasıl ki grip hastalığını yerlilere bulaştırarak onların topyekün yok olmalarına, hem de hiçbir mübarazeye girmeksizin, sadece salgın hastalıklarla onları yok etmeye neden olmuşsa, zihinsel, ruhsal ve bir bütün olarak ontik karşılığı manasında modernleşme de Batı dünyasının ruhsal gribi olarak öteki dünyaları zehirleyerek yok etmenin, yok olanın yerine kendi varlık alanını inşa etmenin bir aracına dönüşmüş/dönüştürülmüştür. İşte, Mehmet Akif'in ortaya çıktığı, 19. asrın sonları ile 20. asrın başlarındaki görüntü tam da böyledir. Batı, başta en büyük rakibi Doğu dünyası olmak üzere dünyanın başına iki virüs göndermiştir: Pozitivizm ve Ulusçuluk...

Pozitivizm, her ne kadar Auguste Comte'un Pozitivizm İlmihali'nde karşılığını bulan bir dünya görüşü olarak tebarüz etmiş olsa da kökenleri oldukça gerilere, Antik Yunan'a kadar götürülebilecek bir felsefi düşünce biçimidir. Özünü itibariyle metafiziği reddeden ve bir bütün olarak

olguculuğa, insan aklı ve gözleme dayanan Pozitivizm metafizik kurgu üzerine inşa edilmiş olan İslam düşüncesine taban tabana zıt bir akımdır ve bu özelliğinden dolayı Türkiye'ye girmeye başladığı 19. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak sadece aydınlar üzerinde etkili olmakla kalmamış, yoğunluğu biraz daha eksilerek, askeri alanda sürekli yenilgilere muhatap olan Osmanlı toplumunun çok daha geniş kesimlerini etkilemiştir. Bu etkilenişte Batıcılık ideolojisine sahip entelektüeller (Ahmet Rıza, Abdullah Cevdet) Pozitivizmi neredeyse bir dünya görüşü olarak kabullenirken Türkçüler (Ahmet Ağaoğlu, Hüseyinzade Ali) Batı medeniyetine özgü değerler sisteminin Doğu'ya transferi, İslamcı düşünürler ise Batı'nın sadece bilim ve teknolojisinin ithaline yönelik tasarımlarda bulunmuşlardır. Hatta bu Mehmet Akif'te olduğu gibi bazen bilimin yedeğine bir ahlak tutuşturularak Batı dünyasının bilim ahlakının da ithaline kadar uzanan geniş bir yelpazeyi barındırır hale gelmiştir.

19. yüzyılın başından itibaren Batı dünyasından ithal edilen bir diğer virüs ulusçuluktur. Batı kültür ve medeniyet tarihi açısından oldukça makul ve sonucu öncesinden belli bir hikayenin paragrafı olarak görülebilen ulusçuluk hareketinin İslam medeniyeti açısından ithal olmak dışında hiçbir geçerli tarafı yoktur. Ta Roma'dan başlayarak Romalı olmak, Roma vatandaşı olmak bir seçkinlik alameti olarak görülmüş, Fransız İhtilali'yle birlikte ulusa, ulus devlete özel bir vurgu yapılmıştır.

İslamcılık düşüncesine mensup yazar/aydınların en belirgin özelliklerinden biri de muhafazakâr oluşlarıdır. 19. yüzyıl göz önünde bulundurulduğunda muhafazakârlık İslami tutuma bağlı bir dünya görüşü olarak Batı epistemolojisine meydan okuma biçimlerinden biridir. Mehmet Akif Ersoy'un bu noktada durduğu yer, İslamiyet'i bir medeniyet kurgusu olarak düşünüp Batı'nın İslam'a yönelik iki ayağını refüze etmenin yordamlarını aramaktır. Bunlardan birincisi, yukarıda zikredildiği gibi katı bilim anlayışının meşrulaştırdığı pozitivist duruşa karşı olmak; ikincisi ise ayrıştırıcılığı ön plana çıkan tefrikayı, yani ulusçuluğu refüze etmektir. Aslına bakılırsa Akif'in İstiklal Marşı'nın ilk kelimesi Batı dünyasının Doğu üzerindeki hegemonyasının yarattığı "korku"yu ve ona bağlı güvensizliği ortadan kaldırıp onun yerine korkusuzlukla ilişkilendirilebilecek bir güveni, öz güveni tesis etmek maksadına matuftur:

"Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak"

“Korkma” kelimesindeki ünlem, komplekse kapılmaktan, acziyet içine düşmüş olmaktan kaynaklı ruhsal bir hastalığı şok ile tedavi etmeyi sembolize eder. Çünkü mümin, gerçek anlamda inanmış olan insan korku ile ümit arasındadır ve hiçbir zaman kendisini mutlak bir korkuya bırakarak ümitsizliğe kapılmaz. Bu, doğrudan doğruya Doğu dünyasının kolektif şuuruna nüfuz etmiş olan korkuya bağlı bir kendinden uzaklaşmayı, yozlaşmayı, ezilip büzülmeyi, kuvvetsiz düşmeyi ortadan kaldırmaya yönelik bir ikazdır. Gerçekte, bir özgürlük timsali olarak bayrağın, dünyada bir kişi bile kalsa dalgalanmaya devam edeceği vurgusu da bu özgüven aşılamanın son kertesidir. Bir anlamda Akif, İslam dünyasındaki son kişi bile hayata gözlerini kapamadığı sürece bu özgürlük mücadelesinin devam edeceğini güçlü bir retorikle sunmaktadır. Yani bir anlamda Akif, ey İslam ümmeti, üzerinizdeki umutsuzluğu, kırgınlığı atın, değil şu kadar milyon Müslüman, dünyada bir taneniz bile kalmış olsa, bu derlenip toparlanmak ve yürüyüşünüze devam etmek için yeterlidir demektedir ki 19. yüzyılın pozitivizm mantığı için böylesi bir söylemin varlığı toplumların uyanışı ve dikkatlerinin ayakta kalışları açısından oldukça manidardır.

Korku, umutsuzluğu besler. Çoğu zaman hakim güç, kendisine ram etmek istediği kültürü korkutarak, onu hiçleştirmenin bir yolu anlamında umutsuzluğa sürükler. Umutsuzluk, enerji kaybıdır ve enerji kaybı doğrudan doğruya insanı mecalsizleştirir. Akif’in, İslam ümmetine verdiği en yüksek perdeden mesajlardan biri kuşkusuz umutsuzluğu terk etmek, umuda sarılmaktır:

“Ye’s öyle bir bataktır ki düşersen boğulursun,
Ümmide sarıl sımsıkı, seyret ne olursun!”

Akif, burada bir toplum psikologu gibi, ümitsizliğin bir bataklık olarak insan ruhunu ve bedenini kımıldayamaz hale getirişinin ve ümit çubuğuna sarılarak bu bataklıktan kurtulabileceğinin resmini çiziyor. Aynı şekilde ümit nasıl insanı kanlı canlı bir özneye dönüştürerek onu akışkan hale getirip bir zirveden ötekine koşturuyorsa, ümitsizliğin de kımıltısızlık olarak ölümcül bir hastalık olduğunu ifade ediyor:

“Ey millet-i merhume sakın ye’s se kapılma”

Burada, Soren Kierkegaard’ın Ölümcül Hastalık: Umutsuzluk adlı metnine de bir vurgu yapmadan geçmeyelim. Kierkegaard şöyle der: “Umutsuz olmamak, umutsuz olmaya yatkınlığın yok edilmesi anlamına

gelmelidir: Bir insanın gerçekten umutsuz olmaması için, her an içinde bu olasılığı yok etmesi gerekir.”² Akif’in, şiirlerinde umut aşılama isteğinin süreklileşmesinin sebebini tam da burada aramak gerekir. Savaşlarda arka arkaya yenildiği için umutsuzluğun bir ihtimal biçiminde sürekli yokladığı bir kolektif şuurun ortasına dizeleriyle bu olasılığı yok etmeye çalışan bir şair olarak Akif olduğundan daha değerli hale gelmektedir. Çünkü savaşta da, barışta da, hayatın tam ortasında duran insan için ümidin ölümü, bizatihi insanın ölümüdür.

“Atiyi karanlık görerek azmi bırakmak...

Bilmem ki ölüm var mıdır ondan daha alçak?!

Umutsuzluğa düşmenin bir başka adı, kendine olan güvensizlik, varlığınla yaptığın karşılaşmanın sende yarattığı hayal kırıklığıdır ki bunun psikolojideki karşılığı aşağılık kompleksidir. İnsanın, kendi bedenine, ruhuna, tarihine, coğrafyasına, kültür ve medeniyetine karşı kuşku besleyerek büyüttüğü umutsuzluk, son aşamada bir hafıza körlüğü yaratarak onun hiçleşmesine, belki bir sonraki aşaması olan aşağılık kompleksine yol açmaktadır. Akif’in içinde yaşadığı dünyanın iklimi böyle bir iklimdir. Ölümcül hastalık umutsuzluk her yeredir, her köşe başındadır ve insanı her an yakalama riski vardır. Öyleyse yapılması gereken şey, ümitsizliği kolektif şuurun bir parçası olmaktan çıkararak bireyi kendi gözünde güzelleştirmek, yeni bir kimlik inşasına başlamaktır. Aşağıdaki dizeler, bu yeniden insanın kilometre taşlarıdır:

“Alemde ziya kalmasa, halk etmelisin, halk!

Ey elleri böğründe yatan şaşkın adam, kalk!

Herkes gibi dünyada henüz hakk-ı hayatın,

Varken, hani herkes gibi azminle sebatın?”

Bu dizelerde, elbette Batı dünyasının önem verdiği ışık/aydınlanma meselesinin bir kez daha kutsandığı ortadadır. Bu, Akif’in modernleşme sürecinde Avrupa’nın bütün dünyayı etkisi altına alan aydınlık-karanlık karşıtlığında aydınlanmaya verdiği önemi göstermesi bakımından manidardır. Yine Akif aydınlık meselesinin, Doğu dünyasının geçmişinde var olan ancak güncelde kaybettiği; kaybetme gerekçesinin de azim yitimiyle ilgili olduğuna da özel bir vurgu yapmaktan geri durmaz. Ancak

---

² KIERKEGAARD, Soren, *Ölümcül Hastalık Umutsuzluk*, Çeviren: Mehmet Mukadder Yakupoğlu, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1997, s. 24.

son kertede Akif için “aydınlanma”, Batı epistemolojisinde ifade bulan yerinden oldukça farklıdır ve bu, Batı için ne kadar duygulardan arındırılmış, soyutlanmış bir intellekti işaret ediyorsa İslam dünyası için de bir o kadar insan doğasının bütününe genel olarak hayatın bünyesine adapte olması, Tanrı'nın ilkeleriyle uyumlu bir ilişki kurmasıdır. Dolayısıyla, yaşadığı çağda bazen aydınlanma, bazen Rönesans olarak somutlaşan ifadeler Akif'in şahsında İslamcı düşüncenin uzaklaştığı düşünülen öğretilerden; Kuran, hadis ve sünnetin ışığına yeniden dönmek ve sağlığı da esenlik ve kuvveti de orada bulmak anlamına gelmektedir.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Neresinden bakılırsa bakılsın, 19 ve 20. yüzyıllar insanlık tarihinin en dramatik dönüşümlerinin yaşandığı yüzyıllardır. Bu değişim ve dönüşümlere bağlı olarak bu süreçte sahne alan aydınlar, öncesi ve sonrasına göre her bakımdan çok daha çalkantılı ve savrulmaya açık iç dünyalara sahiptirler. Üstelik bu, büyük bir imparatorluktan adım adım küçülerek ulus devlet sınırlarına çekilmek zorunda kalan, Doğu ile Batı arasında sıkışmışlık duygusuyla sorumluluğunu olduğundan/olması gerekenden çok daha üst düzeye taşıyan Mehmet Akif gibi aydınlar söz konusu olduğunda çok daha geçerli bir yargıya dönüşmektedir.

Mehmet Akif'in tam da bu iki yüzyıldan birinin sonu, ötekinin başında ve ilk çeyreğinde ortaya çıkışı bütün dünyada hastalık düzeyine varan Modernizme karşı gösterdiği tavrın doğasını da açıklar: Modernizm ve onun şahsında pozitivizmin bütün dünyayı etkisi altına aldığı söz konusu sürecin aydını, aşırı aydınlanmanın gölgesinde –aslında gölgeyi de yoklaştıracak bir kamaşma ile- bütün ruhu ve bedeniyle bir şekilde ve bir yerinden kendini ona bağlı hissetmenin dayanılmaz ağırlığını yaşamıştır. Batıcı, entegrist, milliyetçi ve sol aydınların aksine dönemin öteki İslamcılarında olduğu gibi Akif de Batı karşısındaki konumunu kendini bütünüyle ona adanmış, onun atmosferini teneffüs eden, edilgin bir özne olarak değil, onun doğrudan muhatabı ama ona karşı tezler de üretebileceği bir minvalde konumlanmıştır. Akif, modernizmden maddi gelişmeyi ama beşeri yozlaşmayı anlamış bir aydın olarak bu çelişkiyi Batının ilminin alınması, ahlakının reddedilmesi gibi basit bir paradigma üzerinden okumuştur. Bu okumada, ilim, pozitif bilimlerin kabulü şeklinde deruhte edilirken/edilmesi gerekirken, ahlak da ulusçuluk, maddeperestlik ve ayrımcılık olarak reddedilmiştir. Hakikatte bu

konumlanma, İslamcılık ideolojisinin ondan sonra da, yirminci yüzyıl boyunca dillendirdiği bir gerçek olarak tebarüz eder.

Sözün burasında, Akif'in, çağının sadece politik ve sosyolojik gerçeklerine hakim olarak kendini konumlandırmakla yetinmeyip çağın ve içinde yaşadığı toplumun genel psikolojisine de hakim olduğunu söyleyelim. Bu psikolojinin Batı'nın, öteki dünyayı dönüştürmek anlamında kendini merkeze yerleştirme, öteki dünyayı ise gerçekten ötekileştirerek merkezin dışında addetme mantığına dayandığı ortadadır. Yine aynı minvalden olmak üzere, bunun Batı'nın kendisi açısından güçlü/etkin/dominant ve sağlıklı, öteki toplumlar açısından ise zayıf/edilgin/çekinik ve hastalıklı anlamına geldiği de aşikar ve altı özenle çizilmesi gereken bir husustur. Bütün bunların ne anlama geldiğini ise belki şöylece özetlemek mümkündür: Batı dünyasının son birkaç yüzyıldan başlayarak 20. Yüzyılın başına kadar getirdiği birikimlerin doğrudan doğruya yine Batı için ve Batı'nın çıkarlarına yönelik olarak yaygınlaştırıldığı; bundan İslam dünyasının da kendine ait kısmını aldığı ve aldıklarının yazık ki onun için bir kurtuluş, olmanın çok dışında, büsbütün yoklaştırmaya müstenit olarak kullanıldığı gerçeğini görenlerden, ilk görenlerden biri olarak Mehmet Akif Ersoy, aynı zamanda kendi şahsında İslamcı düşünceye de şöylesi bir mesaj vermektedir: Batı adına üretilen her değer, nihai aşamada Batı'nın çıkarlarının korunması dışında pek bir şeye yaramamaktadır. Teorisi başka türlü olsa bile üç yüz yıllık pratik bize bunun ne kadar gerçek olduğunu her vesileyle göstermekte ve hatırlatmaktadır. ▽

